

Op weg naar een Digitale Agenda Grote Steden 2010-2015

Een gezamenlijke stedelijke innovatie agenda voor sterke, slimme, ondernemende en sociale steden

Op 16 maart overhandigde Ferd Crone, burgemeester van Leeuwarden en voorzitter van de Taskforce Next Generation Networks de aanbevelingen van de Taskforce aan minister Verhoeven van het ministerie van Economische Zaken. In dit rapport met de pakkende titel *Breed aan het Net. Gemeenten aan Zet* wordt de urgentie voor een brede uitrol van supersnel breedband en van breedbanddiensten, alsmede de bepalende rol die gemeenten hierin kunnen spelen, uiteengezet. Het rapport loopt vooruit op de onlangs door Eurocommissaris Kroes gepresenteerde digitale agenda voor Europa.

Stedenlink, het netwerk van kennisstedenⁱ, pleit al een groot aantal jaren voor een actieve rol van gemeenten bij de realisatie van een fijnmazig glasvezelnetwerk en van breedbanddiensten. Naast de noodzaak van een opschaalbaar netwerk om het snelgroeiende dataverkeer aan te kunnen en de kostenreducties die een open netwerk voor publieke instellingen met zich meebrengt, ziet *Stedenlink* ook kansen van de snelle symmetrische verbindingen voor de maatschappij. Zeker gezien de enorme opgave waar gemeenten zich de komende tijd voor zien staan. Er moet immers ingrijpend worden bezuinigd terwijl de maatschappelijke opgaven toenemen.

Investerings in supersnel internet leiden tot het verhogen van efficiëntie en doelmatigheid. Daardoor zijn de kosten binnen maatschappelijke sectoren aanzienlijk terug te dringen. Binnen onderwijs en gezondheidszorg zijn omvangrijke besparingen te realiseren. Verder kan met supersnel internet een flinke bijdrage worden geleverd aan de verbetering van kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid ervan. Hoewel het aantal breedbandaansluitingen in Nederland groot is, blijft de ontwikkelingen op het terrein van diensten achter.

Het in opdracht van het ministerie van EZ door PWC opgestelde rapport 'De draad opgepakt' heeft de rol en mogelijkheden van decentrale overheden om breedbandige diensteninnovatie op gang te brengen onderzocht. Om het volume van breedbanddiensten te vergroten adviseert PWC gemeenten om krachtig werk te maken van breedband.

De G32 ziet kansen voor ICT en supersnel internet. Vorig jaar kwamen het ministerie van EZ, G4 en G32 een Strategische Economische Samenwerkingsagenda overeen, waarin ICT en ICT dienstverlening een belangrijk thema zijn. *Nicis Institute*, het Maatschappelijk Top Instituut voor de stedenⁱⁱ dat een strategische beleidsanalyse voor deze agenda heeft opgesteld en de uitvoering van de samenwerkingsagenda voor haar rekening neemt met het Kennisprogramma Stedelijke Economie, ondersteunt de steden in versterking van hun economische en sociale kracht. Samen met *Stedenlink* zien zij dat echte vernieuwing de enige manier is om de economie van onze steden weer welvarend, sociaal en klaar voor de toekomst te maken.

Stedenlink, *Nicis Institute* en de G32 bundelen hun krachten om een gezamenlijke innovatiestrategie te ontwikkelen. Een strategie die passende antwoorden voor de huidige economische uitdaging levert. Een strategie die toekomstbestendig is. Supersnel internet biedt de basisinfrastructuur om lokaal tot radicaal andere oplossingen voor de problemen in onderwijs, zorg en werkgelegenheid te komen. Sterker nog, supersnel internet zorgt

voor betere kwaliteit, breder aanbod van dienstverlening, meer professionaliteit, maatwerk en uiteindelijk, tegen lagere kosten. Tegelijkertijd krijgt nieuw ondernemerschap een impuls.

De aanwezige kansen kunnen we niet ieder voor zich grijpen. Als iedere gemeente alleen aan de slag zou gaan, duurt het nog decennia voor de eerste resultaten zichtbaar zijn. Daarbij zullen de kosten enorm zijn. Beter is het om samen op te trekken, de vraag te bundelen, kopgroepen rond zorg of onderwijs te creëren, bundeling van initiatieven die al binnen gemeenten zijn opgepakt en samen de markt te betreden.

Op de volgende bladzijden vindt u onze uitgangspunten. We nodigen u uit om mee te doen, om samen onze steden sterk voor de toekomst te maken. De aftrap is donderdag 24 juni tijdens het bestuurlijk overleg van de economische pijler van de G32 en in november sluiten we af met een congres. Dan ligt er een stedelijke innovatieagenda met stedelijke samenwerkingsafspraken, dan kunnen we aan de slag.

Alle partijen praten over innovatie, wij gaan het gewoon doen. Samen. Doet u ook mee?

Digitale Transitie

Onze maatschappij zit midden in een digitale transitie. Op alle vlakken van ons leven spelen internet en ICT een rol. Deze transitie is niet te stuiten, maar wel te sturen. Dat vraagt om een actieve rol van publieke organen als gemeenten, onderwijs -en zorginstellingen, culturele instanties en het maatschappelijk middenveld. En ondernemers dienen de geboden kansen te grijpen.

De digitale transitie heeft een enorm potentieel in termen van 'first mover' voordelen, hoogwaardige dienstverlening, opschaling, slim maatwerk, vergroten van zelfstandigheid en vermindering van transactiekosten. Er ligt ook een uitdaging door de veranderde verhoudingen tussen professional en burgers. Denk aan verwachtingen, rollen en functieprofielen en aan andere financieringsmodellen van diensten en organisaties.

Supersnel Internet, ofwel
Next Generation Networks

- Snel
- Symmetrisch
- Opschaalbaar
- Toekomstvast

Ervaringen uit het verleden hebben ons geleerd dat iedere nieuwe technologie ook nieuwe bedrijvigheid en op termijn een nieuwe economie met zich mee brengt. Denk aan de ontdekking van het wiel, de stoommachine, elektriciteit, de telefoon en ICT. Allemaal 'breakthrough technologies' zoals dat zo mooi heet.

En kijk naar de nabije toekomst, de generatie jongeren die nu naar school gaat groeit op in een 'connected' omgeving. Zij gaan chattend, gamend, internettend, twitterend en multitaskend door het leven. Deze 'digital natives' zien de wereld heel anders dan de volwassenen van nu, die als digitale immigranten een weg proberen te vinden in de wereld van web.

Kortom, er komt nogal wat op ons af. Het is belangrijk dat we de stedelijke waarde van deze transitie vinden en zichtbaar maken. Waar liggen de kansen voor gemeenten en hoe helpen we die realiseren?

In gemeenten die het breedbanddossier inmiddels hebben opgepakt blijkt dat de eerste stappen prikkelend werken. De al actieve gemeenten hebben veel vervolgplannen en deze zo nu en dan al verder ontwikkeld en ingezet.

Ondernemend, veilig en sociaal: kansen voor uw stad

De accenten in de economische opgaven van steden verschuiven in het licht van een aantal maatschappelijke trends zoals demografische ontwikkeling, globalisering, toenemende concurrentie, ruimtelijke en sociale segregatie en de verder toenemende vraag om veiligheid en zekerheid. Een aantrekkelijk grootstedelijk vestigings- en woonklimaat en een florerende economie, daar is het om te doen. De grote steden kunnen de komende jaren een forse slag maken in het bereiken van dit doel. Gemeenten zetten breedbanddiensten in voor onderwerpen waarvan duidelijk is dat ze toegevoegde maatschappelijke waarde hebben. De digitale transitie aan zich is geen doel maar is instrumenteel in het bieden van een antwoord op de uitdagingen, geplaatst in de relevante maatschappelijke context.

Denk aan economie en mobiliteit. Er komen steeds meer zzp-ers die vanuit huis werken of op netwerkverzamelplekken als Seats2Meet in de stad of langs de snelweg, waar ze andere zelfstandigen ontmoeten. Het 'nieuwe werken' betekent dat werknemers met hun werkgevers steeds vaker afspreken om voor één dag in de week thuis of dichtbij huis te werken. Bedrijven moedigen dit ook meer aan: werknemers hebben minder reistijd en er zijn minder grote kantoren nodig (en daardoor lagere kosten). Kenmerkend voor deze ontwikkeling zijn ook de regiokantoren op slimme knooppunten, al dan niet in eigen beheer of gehuurd van een aanbieder van flexibele kantoorruimte. Er worden minder kilometers gemaakt op de autoweg en meer op de digitale snelweg.

Denk aan de Wmo en de zorg. De mogelijkheden voor langer zelfstandig thuiswonen voor ouderen worden steeds beter en uitgebreider. Zorg op afstand, teleconsultatie en telemedicine bieden in de komende jaren nieuwe mogelijkheden via beeld- geluidverbindingen, betere koppeling van zorginformatie via regionale patiëntenzorgdossiers en het monitoren van patiënten op afstand. Dit heeft ook z'n weerslag op de begeleiding van chronisch zieken en de thuiszorg van andere patiënten. De organisatie van de thuiszorg wordt efficiënter door kleine professionele teams die via slimme kantoorsoftware zichzelf organiseren en het overzicht houden. Jeugdzorg maakt meer gebruik van web 2.0 om haar doelgroep te blijven bereiken. De kwaliteit van de zorg neemt toe door maatwerk, meer ruimte voor echte professionals en geen op- en neergereis naar ziekenhuizen voor simpele controles. In steeds meer steden zijn goede voorbeelden te vinden. De zorg sluit beter aan bij de wensen en gewoonten van mensen.

Denk aan werkgelegenheid en schooluitval. De grootschalige aanleg van supersnel internet geeft een geweldige impuls aan de arbeidsmarkt. Er zijn in Nederland nu nog te weinig glasvezelblazers en -technici om aan een grote snelle vraag te voldoen. Echter, dit biedt kansen om jonge werklozen via een opleidingstraject in samenwerking met een ROC naar een vaste baan te begeleiden in een branche die toekomst biedt.

Denk aan onderwijs. Op steeds meer scholen zijn digitale interactieve schoolborden de norm. De lessen in de klas zijn doorspekt van begeleidend filmmateriaal, links naar achtergrondsites, 'serious games' en andere interactieve aanpakken die passen bij de belevingswereld van de jeugd. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor maatwerk en kan de docent zijn kennis inzetten om de groep als geheel naar een hoger niveau te brengen. De schoolomgeving maakt leerlingen digitaal vaardig en bereidt hen voor op de digitale maatschappij. Tegelijk zorgt de digitale koppeling van systemen er ook voor dat leerlingen niet door de mazen van het net kunnen glippen. Het is meteen zichtbaar als een leerling wel op de nieuwe school staat aangemeld, maar niet komt opdagen. De 30% jongeren die men nu kwijtraakt bij een overstap kan zo aanzienlijk worden teruggedrongen. Naast de kansen in het regulier onderwijs ontstaan er via e-learning ook tal van mogelijkheden voor bedrijven en de burger voor maatwerk en levenslang leren, ook voor lager opgeleiden.

Denk aan slimme energie. Het is mogelijk mensen via slimme meters inzicht te geven in het energiegebruik in hun huis of het fijnstofgehalte in hun wijk. Inwoners hebben hiermee gereedschap in handen om andere keuzes te maken, bijvoorbeeld de wasmachine 's avonds te laten draaien of de bus te nemen in plaats van de auto. Dit past bij de ontwikkeling van lokale energieopwekking via 'smart grids': de koppeling van wind-, water- en zonne-energie op lokaal niveau. De smart grid balanceert eerst het eigen energieverbruik binnen de lokale eenheid, voordat het energie afneemt of levert aan het landelijke energienetwerk. Minder verlies op transport van energie (nu zo'n 30%

energieverlies tijdens transport) met als resultaat het stimuleren van slimme en verantwoordelijke keuzes.

De problemen in onze steden verschillen per stad en per regio. Zo hebben tal van steden in Friesland, Groningen, Zeeland en Limburg de komende jaren te maken met flinke demografische krimp. Steden worden hierdoor niet alleen minder drukbevolkt, wat om ruimtelijke ingrepen vraagt, het zal ook moeilijker worden het dienstenniveau op peil te houden. Supersnel internet voor iedereen kan hier het verschil maken, zo leren de voorbeelden uit het dunbevolkte noorden van Zweden.

Rol van de Overheid

Gemeenten hebben de keuze: passief toekijken, actief faciliteren of een koplopersrol innemen. Zowel de Taskforce Next Generation Networks als eurocommissaris Kroes vindt een actieve rol van gemeente gewenst om tot een brede dekking te komen, ook in de minder commercieel interessante gebieden. Onder de prioriteiten van de Digitale Agenda van de Europese Commissie die Eurocommissaris Kroes die onlangs is gepresenteerd, is het inzetten van ICT tegen de gevolgen van klimaatverandering en vergrijzing. Daarnaast zet de EU in op het verhogen van de R&D uitgaven in de ICT om hiermee de achterstand van Europa ten opzicht van bijvoorbeeld de VS in te lopen.

Ons uitgangspunt is dat de markt zorgt voor de aanleg van het supersnelle symmetrische internet. Gemeenten kunnen deze markt verleiden, beïnvloeden of meer concreet, ondersteunen bij de aanleg en het ontwikkelen van diensten.

Betrokken, toekomstgerichte gemeenten zouden ons inziens moeten bijdragen aan:

- Het vermijden van een digitale tweedeling tussen wijken met supersnel internet en wijken zonder. Zonder een actieve rol van de gemeente zullen de achterstandswijken en het landelijk gebied niet worden aangesloten op ICT infrastructuur. Terwijl juist in deze gebieden veel winst is te behalen.
- Het realiseren van een open netwerk met open standaarden, waarop iedere partij zijn diensten kan aanbieden. Opschaling van succesvolle diensten naar andere wijken of gemeenten is nu vaak niet mogelijk omdat in de beter te beveiligen tweede laag (het niveau van de feitelijke ducts waar de supersnel glasvezel in ligt) slechts commerciële aanbieders de verbinding tussen de wijken en steden kunnen realiseren. Daarbij moet de aanbieder wegens het ontbreken van open standaarden steeds onderhandelen met meerdere partijen om de dienst online te krijgen.
- De ontwikkeling van relevante diensten, waardoor ook de vraagkant een extra stimulans krijgt. De kip-ei situatie van geen vraag zonder diensten, geen diensten zonder netwerk moet worden doorbroken. De nadruk ligt hierbij op de ontwikkeling van diensten en de actieve rol die overheden hierbij kunnen spelen.

De Taskforce NGN heeft een uitstekende basis gelegd met de Menukaart voor gemeenten om deze rol op te pakken. De kaart biedt duidelijke praktische handvatten waarbij ook op de juridische en financiële aspecten van actieve facilitering wordt ingegaan.

Samenwerking loont

Om onze gemeenten van deze innovatieve oplossingen te voorzien is samenwerking noodzakelijk. Op twee terreinen: de aanleg en de diensten.

De steden verenigd in Stedenlink hebben de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met het faciliteren van open stedelijke glasvezelnetwerken: onderhandelen met marktpartijen, juridische issues, en navigeren tussen Europees en nationaal beleid. Deze kennis delen ze graag met andere gemeenten. Het wiel hoeft niet opnieuw uitgevonden te worden.

Diensten worden pas interessant als ze voor een grote doelgroep kunnen worden ingezet, anders zijn de ontwikkelingskosten vaak te hoog. Het loont dus om als gemeenten op specifieke terreinen samen op te trekken en zo voldoende markt te creëren voor dienstenaanbieders. Deze inspanningen komen ten goede aan een gezonde economische ontwikkeling en werkgelegenheid, maar dragen ook bij aan het weerbaar maken van de samenleving bijvoorbeeld in zorg, onderwijs of duurzaamheid. De ICT- infrastructuur, maar ook de mogelijkheden voor wonen, werken en recreëren zullen de komende jaren de aantrekkingskracht voor steden mede bepalen. Er wordt een aantrekkelijk klimaat geschapen waarin het voor creatieve bedrijvigheid en innovatieve bedrijven aantrekkelijker wordt om zich in die steden te vestigen dan wel daar blijven.

Op weg naar een Stedelijke Innovatie Strategie

Supersnel internet kan in de komende jaren een belangrijke bijdrage leveren aan het versterken van de economische en sociale kracht van steden. Een aantal steden heeft inmiddels laten zien dat supersnel internet aan de basis ligt van stedelijke vernieuwing. Het wordt nu tijd om op basis van de ervaringen van deze steden te komen tot 'evidence based' beleid in andere steden. Het ministerie van EZ en de Europese Commissie zijn inmiddels bezig de randvoorwaarden voor de grootschalige uitrol van supersnel internet en de ontwikkeling van breedbanddiensten in steden snel uit te breiden. Commissaris Kroes presenteerde onlangs de Digitale Agenda van de Europese Commissie. Ook hierin wordt gesproken over kansen liggen voor steden, zowel in infrastructuur als dienstenontwikkeling.

Het is aan de gemeenten de kansen die supersnel internet biedt te pakken en een actief beleid te gaan voeren. Dat kan door eigen beleid te formuleren, lokale partijen op het gebied van onder meer onderwijs, arbeidsmarkt, zorg en het steden- en wijkenbeleid bij elkaar te brengen en condities te scheppen voor de ontwikkeling van breedbanddiensten.

Stedenlink, Nicis Institute en G32 streven op basis van de in deze notitie opgenomen uitgangspunten naar een krachtige uitbreiding van supersnel internet en de uitbreiding van breedbanddiensten in de periode 2010-2015. De eerste stap bestaat uit het bespreken en nader uitwerken van de in deze notitie opgenomen uitgangspunten tot een Digitale Agenda Grote Steden 2010-2015. De tweede stap bestaat uit het bestuurlijk vaststellen van deze agenda op een in het najaar te organiseren conferentie.

In de periode tot en met november worden verschillende bijeenkomsten georganiseerd om de Digitale Agenda Grote Steden 2010-2015 te ontwikkelen. We zien u graag als partner in dit proces en nodigen u van harte mee om deel te nemen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Holger Boswijk, secretariaat Stedenlink en senior projectleider strategische ontwikkeling
Gemeente Deventer
E h.boswijk@deventer.nl T 0570 693636

Dave van Ooijen, hoofd Nicis Institute Kenniscentrum
E ooijen@nicis.nl T 070 3494383

ⁱ Stedenlink is opgericht in 1999 en komt voort uit de competitie voor een fth testlocatie van destijds Verkeer en Waterstaat. De winnaar werd de Kenniswijk in Eindhoven/Nuenen. Alle deelnemers hebben zich verenigd in netwerk Stedenlink om de ervaringen, praktijkvoorbeelden en projecten te blijven delen. Momenteel zijn twaalf steden en drie provincies lid van Stedenlink.
www.stedenlink.nl

ⁱⁱ Nicis Institute is het Maatschappelijk Top Instituut voor de steden en richt zich op grootstedelijke problematiek. Door het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, het verspreiden van kennis en het opleiden van stedelijke professionals werkt Nicis Institute mee aan het ontwikkelen van kennis en kunde voor de stedelijke beleidspraktijk. Nicis Institute geeft uitvoering aan het kennisprogramma stedelijke economie op basis van het convenant dat vorig jaar is getekend tussen het ministerie van EZ en de G4 en G32.